

Джерела та література

1. Асєєв Ю. С. Джерела. Мистецтво Київської Русі. Київ: Мистецтво, 1980. 213 с.
2. Давня історія України: в 3 т. / ред. кол. П. П. Толочко та ін.; НАН України, Ін-т археол. Київ: Наукова думка, 1997. Т. 3: Слов'яно-Руська доба / Ю. С. Асєєв та ін.; ред. П. П. Толочко [Б. м.]: [Б. в.], 2000. С. 581. URL: <https://www.rulit.me/books/davnya-istoriya-ukraini-v-troh-tomah-tom-3-slov-yano-ruska-doba-read-521858-1.html>
3. Івакін Г. Історичний розвиток Києва XIII – середина XVI ст. (історико-топографічні нариси). Київ: Наукова думка, 1996. 272 с. Розділ IV. С. 192–245. URL: <http://litopys.org.ua/ivakin/ivak05.htm>
4. Максименко Т. Ювелірна справа як ремесло Київської Русі. *Руська земля*. Сайт «Львівський медієвістичний клуб». URL: https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2021/09/19/juvelirna_sprava_jak_remeslo_kyjiivskoi_rusi/
5. Макарова Т. И. Перегородчатые эмали Древней Руси. Москва: Наука, 1975. 135 с.
6. Макарова Т. И. Черное дело Древней Руси. Москва: Наука, 1986. 156 с.
7. Марченко В. И. Ювелирное дело. Москва: Высшая школа, 1984. 190 с.
8. Пеняк П. С. Про ремісничі об'єднання Русі та Візантії. *Український історичний журнал*. 1995. № 1. С. 122–125 с.
9. Рибаків Б. А. Ремесло Древней Руси. Москва: Изд-во АН СССР, 1948. 803 с.
10. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / за заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи, 1999. 320 с.

Архівова Євгенія

Національний університет біоресурсів та природокористування України

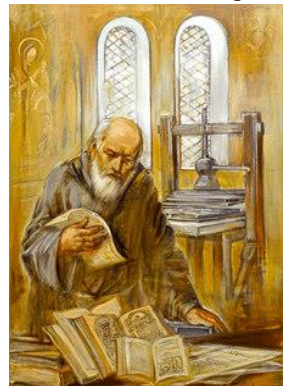
ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО КНИГОДРУКУВАННЯ ДО ІВАНА ФЕДОРОВА

Ключові слова: Степан Дропан, книгодрукування, Іван Федоров, монастир, архів.

Keywords: Stepan Dronan, typography, Ivan Fedorov, monastery, archive.

Традиційно початок історії книгодрукування в Україні пов'язують із московським друкарем Іваном Федоровим, який емігрував до Львова у 1572 р. [7], заснувавши там першу друкарню на українській землі. Цю усталену думку активно використовує російська федерація в інформаційній війні, яка доповнює збройний напад на культурному рівні. Теза росії полягає в тому, що саме московський дяч «подарував» тодішній Україні книгодрук. Проте як і більшість російських ідей, особливо тих, які піддають сумніву самотність України та її культури, вона є сумнівною під час аналізу.

Внесок Івана Федорова в українське книгодрукування, беззаперечно, значущий. Тут і далі йтиметься винятково про першість започаткування друкарства та негативний бік суто сучасної інформаційної політики російської федерації, яка приписує Івану Федорову виняткову першість у книгодрукуванні. Цій версії насамперед суперечать архівні документи. І найбільший інтерес становлять докази існування друкарні Степана

Дропана, подарованої Онуфріївському монастирю у Львові 1460 р. [4], тобто за 114 років до виходу «Апостола» Івана Федорова у 1574 р. Насамперед це записи монахів цього монастиря, які в 1791 р. звернулися до фіскальної колегії щодо повернення рухомого та нерухомого майна, серед якого значилась друкарня, на яку Степан Дропан зробив пожертвування у 1460 р., до того ж відомо, що польський король Казимир IV дав власний привілей у 1469 р. Записи про друкарню та королівський привілей зустрічаються ще в деяких джерелах.

Вони є в монастирській хроніці 1771 р., зібраній Модестом Гринецьким. Ще один документ – це пояснювальна записка від 20 жовтня 1792 р., в якій вказані деталі тривалого процесу щодо повернення майна монастирю, у якому згадується друкарня від 1460-ого року. Також відома люстрація 1663 р. у Львові, під час якої міщани згадували привілей 1469 р. [5].

Конкретні книги, надруковані до часів Івана Федорова, перелічені в інвентарному списку Словітського монастиря, який знайшов Орест Мацюк в історичному архіві Львова. Серед книг Новий заповіт (Почаїв, 1511); Тріодь (Київ, 1527); Тріодь (Київ, 1540); Анфологійон (Львів, 1542); Службеник (Львів, 1546).

На жаль, речових доказів існування тогочасного друкарства немає. Друкарня Степана Дропана згоріла у 1518 р. Самих друкованих книг також немає на руках. До того ж у Метриці Коронній немає записів за 1469 р., але за словами О. Мацюка, це не є причиною заперечувати існування привілеїв за згаданий рік. Єдиний речовий натяк – це давніша ксилографія [3] віднайдена Ф. П. Максименком, яку можна вважати попередницею інкунабул [1]. Суть припущення полягає в тому, що наявність ксилографії підтверджує темпи розвитку технологій, які закономірно могли привести до першодруку в 1460 р.

Однак сукупність архівних даних дає змогу стверджувати про тодішнє українське книгодрукування попри відсутність речових доказів. Серед них є фіскальна тяжба, яка є складним офіційним процесом, що передбачає звернення до фактів, зокрема історичних.

Маючи на руках архівні свідчення на користь самобутності українського друкарства на рівні з європейськими країнами, звернемося до відомостей московського друкаря як до головної постаті протилежної версії. Історичні згадки Івана Федорова також свідчать про існування українського друкарства до його іміграції. Це, зокрема, історична постать Лаврентія Пилиповича – відомого маляра та гравюрника [2], до якого Іван Федоров відправив вчитися Гриня Івановича друкарській справі [6, 81], оскільки виготовлення друкарських кліше у ті часи були пов'язані із працею малярів та гравюрників.

Після смерті сучасники вшанували Івана Федорова за відновлення українського друкарства, а не його започаткування. Речовий доказ полягає в могильній епітафії Івана Федоровича, в якій зазначено, що він «друкування занедбалое обновила». Оскільки Іван Федоров упродовж усього життя на території України займався друком («Апостол» 1574, «Буквар» 1574 р., «Новий завіт і Псалтир»

1580 р., «Острозька Біблія» 1580–1581 рр., «Хронологія» 1581 р.) та два роки перед смертю був у ділових поїздках Європою, то він міг відновити лише друкарство, яке існувало тут і до нього.

На жаль, про самого Степана Дропана відомо мало. Він був українцем, львів'янином, мав немалі статки, а його тесть – Ян Зоммерштайн, – тодішній власник землеволодінь Галичини. Водночас у Львові жив інтролігатор Михайло Дропан, який міг бути родичем Степана Дропана через збіг прізвищ та перетин роду занять. Львів був відомим культурним, торговельним та церковним осередком, який мав потребу в палітурниках, і очевидно, був зацікавлений у книгодрукуванні та культурній і фінансовій вигоді цієї технології.

Отже, історичні свідчення про діяльність ключових постатей протилежних тез однаково приводять до висновку першості Степана Дропана перед Іваном Федоровим. Варто зазначити, що у згаданих джерелах згадуються інші друкарі, можливо, ранішого періоду, проте основна мета цієї публікації – привернення уваги до самостійності українського друкарства від російського, а не пошук найпершого друкаря на території сучасної України. Тому ми звертаємося до Степана Дропана як до фігури дофедорівських часів, про яку є змога знайти найбільше історичних свідчень із різних джерел.

Відновлення правдивих уявлень про самобутність української культури відіграє важливу роль у війні з російською федерацією, яка обґрунтовує свої злочини проти людства нібито історичною першістю, що є вигаданою, зокрема, на прикладі Степана Дропана та староукраїнського друкарства.

Джерела та література

1. Зворський С. Л. Інкунабули. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12313>
2. Кравич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: навч. посіб.: у 3 ч. Ч. І. Львів: Світ. 2003. 256 с.
3. Нестеренко П. В. Ксилографія. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. URL: <https://esu.com.ua/article-492>
4. Бойко О. Г., Слободян В. М. Львівський монастир Святого Онуфрія. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. URL: <https://esu.com.ua/article-59658>
5. Мащок О. Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 1. С. 3–14.
6. Огієнко І. І. Історія українського друкарства / упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та примт. М. С. Тимошик. Київ: Либідь, 1994. 448 с.
7. Ліщук Д. С., Шилюк О. І. Степан Дропан: загадкова постать в історії українського книгодрукування. Чернівці. 2021. 20 с.